

TURISTIČKI KOMPLEKS „KARASH“ U JASENOVU**TOURIST COMPLEX „KARASH“ IN JASENOVO**Jelena Motorov, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast- ARHITEKTURA**

Kratak sadržaj –Tema rada jeste preuređenje prostora na obali reke Karaš u Jasenovu i njegovo pretvaranje u turistički kompleks. Cilj rada jeste prezentovanje vrednosti sela i reke koja pored njega prolazi i njihov razvoj uz očuvanje istorije, sa mogućom budućom zaštitom.

Ključne reči: Turizam, kompleks, reka, uređenje

Abstract –The topic of the paper is the rearrangement of the space on the bank of the river Karash in Jasenovo and its transformation into a tourist complex. The aim of this paper is to present the values of the village and the river that passes next to it and their development while preserving history, with possible future protection.

Keywords: Family house, valorization, adaptive re-use

1. UVOD

„Medicus curat, natura sanat.“

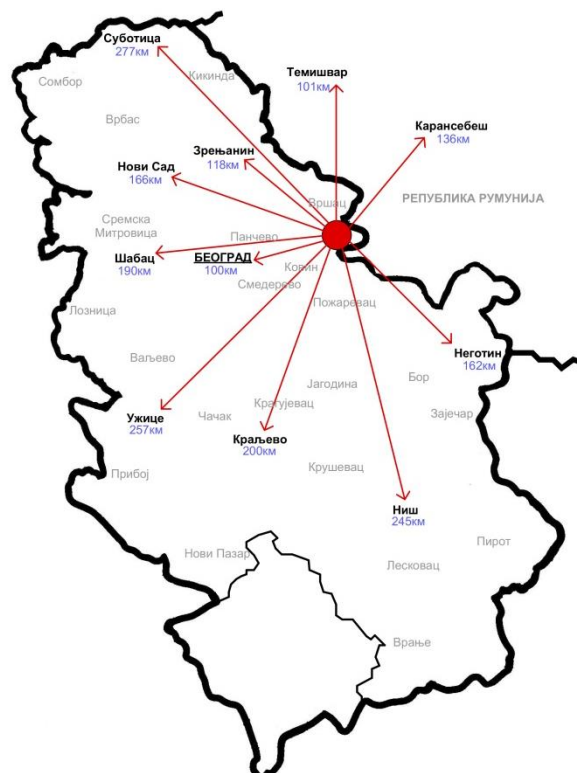
Od davnina je poznato da zelena flora, plavo nebo i bistar potok pozitivno utiču na naše fizičko i mentalno zdravlje. Živi svet koji nas okružuje, svojim mirisima, zvukovima i vizurama, leči dušu. Stari Latini govorili su da lekar leči, a priroda ozdravljuje. Ideja ovog rada jeste iskoristiti lepotu koju nam je priroda pružila pokraj seoske idile Jasenova i tu napraviti turistički kompleks za ozdravljenje duše. Potencijali ovog mesta neiskorišćeni su i zanemareni. Osnovni cilj je prezentovanje vrednosti sela i reke Karaš koja pored njega prolazi, njihov razvoj, stvaranje boljih uslova života, očuvanje i isticanje istorije uz moguću buduću zaštitu, a na kraju i lični doprinos rodnom mestu.

2. PREDMETNI ZADATAK

Zadatak ovog rada je preuređenje prostora koji se nalazi na obali reke Karaš u selu Jasenovu. Geografski položaj, istorija područja, kao i njegove prirodne odlike daju mu veliki turistički potencijal. Nakon dugogodišnjeg praćenja razvoja ovog prostora, njegovog istraživanja, korišćenja, uočavanja svih njegovih mana i vrlina, stvorena je potreba za stručnim preuređenjem istog u cilju maksimalne iskorišćenosti njegovog potencijala. Poštujući, pre svega, prirodu i duh mesta, načela i smernice prema građevinskim dozvolama, kao i potrebe ljudi koji tu dolaze, napravljen je predlog preuređenja prostora koji u potpunosti zadovoljava njegove korisnike. Osnovni sadržaji, kao što su plaža, letnji kafe bar, dva sportska terena i park skulptura, već postoje. Bilo je potrebno sve to podići na jedan viši nivo, uz proširenje sadržaja i izgradnju neophodnih objekata.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Marko Todorov.

3. ISTORIJSKO GEOGRAFSKI PODACI**3.1. Lokacija turističkog kompleksa**

Slika 1: Udaljenost lokacije od većih gradova

Jasenovo je malo mesto u severoistočnom delu Srbije (slika 1), u južnom Banatu gde svojom visinom dominiraju Vršacke planine, sa Guduričkim vrhom (641m), najvišim vrhom Vojvodine. Jedno je od četrnaest naselja u opštini Bela Crkva. Susedne opštine su Vršac, sa severne i severozapadne strane i Kovin, sa jugozapadne strane. Ceo istočni i jugoistočni deo opštine graniči se sa Republikom Rumunijom. Jasenovo predstavlja najveću i najvažniju raskršnicu puteva u dolini reke Karaš [1].

Glavni putevi vode ka Vršcu, Beogradu i Rumuniji. Saobraćaj je intenzivan, što zbog samog magistralnog puta, što zbog prirodnih dobara koje privlače posetioce. Belocrkvanska jezera predstavljaju jedinstvenu turističku ponudu u Vojvodini i za njih su mnogi čuli. Dok Karaš, zbog loše reklame, tačnije zbog nepostojanja reklame, poseti mnogo manji broj ljudi. Dosta putnika samo projuri ovuda, ne znajući da se na samo dva kilometra od centra sela i puta kojim prolaze, nalaze prelepi vodeni slapovi i uređena plaža „Gat“. Karaš je, sa svojim šumama, prirodna granica naselja sa severozapadne strane.

3.2. Plaža „Gat“

Bila je to divlja plažica na koju su dolazili samo meštani sela. Most, uska plaža sa ogromnim drvetom, gusta, neprohodna šuma na petnaestak metara od obale, vodopad i merdevine za silaz u vodu koje su i danas tu.

Slika 2. Leto na Gatu sedamdesetih godina 20. veka

Sve je počelo 2000. godine, kada je gospodin Srpko Savić, diplomirani pravnik, došao na ideju da bi uz pomoć mladih dobrovoljaca mogao malo urediti plažu i tu napraviti letnji bar. Tadašnja omladina je to orno prihvatila, te su sa velikom voljom i mladalačkom energijom počeli da raskrčavaju šumu i uređuju plažu po idejama gospodina Srpka. Njegov duh se potpuno uklopio sa mladim momcima, te su radovi prilično brzo napredovali. Ekološko društvo „Karaš“ osnovano je 1. juna 2003. godine. U periodu od 2001. do 2003. godine, raščišćen je deo obale do šumskog putića, napravljen je plažni bar, odbojkaški teren i dečije igralište. U tom periodu prokopana je i pumpa za vodu. 2004. godine, napravljen je toalet i košarkaški teren. Godinu dana kasnije, u organizaciji Ekološkog društva „Karaš“ i Mesne zajednice Jasenovno, ovde se prvi put okuplja vajarska kolonija, nakon koje se izlivaju postamenti za prve skulpture izrađene od punog drveta. Tako ovaj kompleks 2007. godine dobija i svoj park skulptura. U ovom periodu izgrađen je još jedan kafić i raščišćen prostor za kamp. 2010. godina bila je namenjena rekonstrukciji dotrajale brane i rečne obale, uz veliku pomoć seoskog mlina. Izliven je novi sloj betona preko armaturne mreže, a obala koja je počela da se odranja u donjem delu reke, utvrđena je drvenim talpama. Teretana na otvorenom napravljena je 2017. godine, a u poslednjih par godina radovi se baziraju na izgradnji ergele za konje.

3.3. SWOT analiza

Najveća snaga ove lokacije je sama priroda, a ona se ne može sagraditi. Rečni tok sa slapovima i zelenom obalom predstavlja lepotu u kojoj treba uživati i ono može biti sasvim dovoljno da privuče posetioce. Pristupačna obala, čista i mirna voda omogućavaju lak i bezbedan ulazak u reku, dok stari hrast na plaži štiti od jakog sunčevog zračenja. Ako se u ovoj prelepoj prirodi stvore dodatni sadržaji, kao što je već učinjeno sa kafe barom i sportskim terenima, plaža još više dobija na značaju. Mali objekti i mobilijar, napravljeni od prirodnih materijala u etno stilu, dodatno oplemenjuju prostor. Pored prirodnih, ovo mesto ima i istorijsku vrednost. Betonski bunker na samoj obali,

temelji nemačke kuhinje, kao i betonski stub od starog mosta na sredini rečnog korita, svedoče o periodu iz drugog svetskog rata, kada je prostor korišćen u potpuno druge svrhe. Prelepa priroda je nastanila ovaj prostor, a ljudska ruka stvorila istoriju u kojoj je sadašnjost najlepša.

Priroda je čudo. Koliko može biti lepa i prijatna, toliko o može biti i opasna. Mirna i tiha reka istovremeno predstavlja i najveću opasnost ovog predela. U kišnom delu godine vodostaj raste i preči izlivanjem iz rečnog korita. Kada se to desi, ostaju velike štete u okolini plaže. Mere čišćenja i sanacije štete se brzo preduzimaju, ali bare koje su ostale kao i blato, prepuštaju se prirodi da ih sama osuši. Reka, takođe, vremenom dubi obalu, te može doći do njenog odrona tamo gde je ona nešto viša, ukoliko se na vreme dobro ne utvrdi. Još jedna od slabosti ovog prostora je ta što kroz njega prolazi atarski put, te se često mogu videti traktori i kombajni koji ostavljaju tragove za sobom. Na samom kraju treba napomenuti i to, da je za sve što se napravi potrebno i održavanje istog, što u ovom delu nažalost nije slučaj...

Potencijal ovog prostora je veliki. Na prvom mestu je njegova lokacija, blizina rumunske granice i dobra saobraćajna povezanost sa ostalim gradovima. Bela Crkva je već poznato turističko mesto gde se održavaju moto skupovi, karneval cveća i druge manifestacije. Ako bi svi ovi turisti čuli za plažu Gat i njene lepote, ne sumnjam u to da bi svratili, jer je većini to usput. Specijalni rezervat prirode Deliblatska peščara, predstavlja zaštićeno područje i njena blizina daje mogućnost dobro povezane turističke ture u južnom Banatu. Što se tiče samog Jasenovna, uz malo truda i rekonstrukciju nekih objekata, značajno bi se povećao broj sadržaja, ali i smisao ovog naselja. Mlin se nalazi na par stotina metara od plaže Gat i u svom kompleksu sadrži ogromne istorijske građevine, peščanu plažu i vodopad. Ovaj prostor mogao bi se pretvoriti u banju ili hotel za odmor u prirodi. Sa malim ulaganjima i velikim trudom, dobilo bi se pravo turističko mesto sa etno kompleksom na reci i akcentom na istorijske vrednosti.

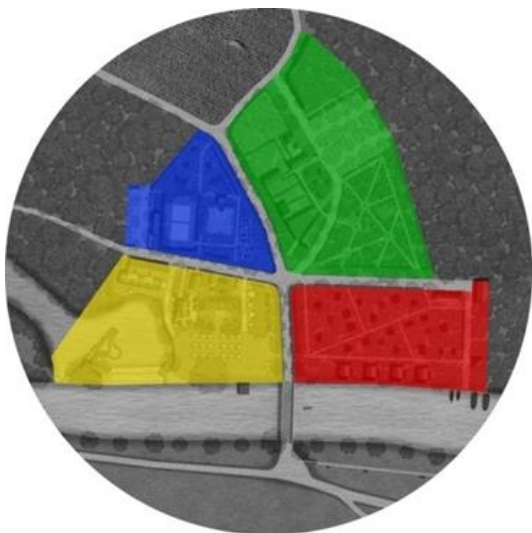
Današnje društvo i nove generacije, u poslednjoj deceniji, ne ostavljaju baš lep primer ponašanja prema prirodi i svojoj okolini generalno. Oni zagađivanjem životne sredine i uništavanjem njenih prirodnih i radom stvorenih vrednosti, predstavlja najveću pretnju. Pre tačno dve decenije, omladina se udružila i od nekadašnje neprohodne šume napravila prostor za uživanje. Današnja omladina nije takva. Njeno okupljanje često dovodi do neke štete, a ostavljanje smeća za sobom je izgleda postalo potpuno normalno. Čast izuzecima. Druga pretnja tiče se konkretno ove lokacije. Put koji vodi od sela do plaže, ujedno vodi i do seoskog mlina. Kamioni teški i do četrdeset tona prolaze ovuda i razaraju svaki pokušaj rekonstrukcije ovog puta. Pored ljudske ruke i priroda preči na svoj način. Vremenske prilike direktno utiču na nivo, temperaturu i bistrinu reke. Nakon jače kiše voda se zamuti, njena temperatura opadne i nekoliko dana nije za kupanje. Ipak, na vreme ne možemo uticati, priroda nam ne dozvoljava. Ona je svoja i nepredvidiva, ali upravo iz tog razloga je najlepša.

4. PREDLOG PREUREĐENJA

4.1. Prostorna organizacija

Cilj rada jeste da se postojeće stanje preuredi tako da većina postojećih sadržaja ostane na svom mestu, uz dodavanje novih sadržaja, a sve u skladu sa prirodnim okruženjem. Dodavanjem novih sadržaja proširuju se i granice kompleksa. Rečni tok predstavlja prirodnu granicu na jugu, na severu granicu stvara atarski put, a istočna i zapadna granica određene su u skladu sa prostorom koji zauzimaju sadržaji i one idu do privatnih parcela.

Ceo kompleks podeljen je na četiri prostorne celine koje su odozgo jasno definisane i odvojene kolskim prolazima i upravo pored ove raskrsnice postavljena je mapa kompleksa. Jugozapadna celina (slika 3: žuta površina) namenjena je pre svega kupanju i sadržajima koji idu uz plažu, dok u severozapadnom delu (slika 3: plava površina) najveću površinu zauzimaju sportski tereni. Severoistočna (slika 3: zelena površina), ujedno i najveća celina u kompleksu, rezervisana je za razgledanje jedinstvenih turističkih sadržaja. Obala u jugoistočnom delu kompleksa (slika 3: crvena površina) je zatvorenog tipa i namenjena je kampovanju.

Slika 3. Četiri prostorne celine u prostoru

Plaža je obogaćena neophodnim mobilijarom i podeljena na deo za odrasle i deo za decu, a između njih postavljeni su tuševi. Dečija plaža smeštena je malo dalje od reke, na mestu gde se nekada nalazio odbojkaški teren. Tu je sada posađeno nekoliko drveća kako mališani ne bi bili dugo na suncu i napravljeno je dečije igralište sa pešćanim krugovima. Plažni bar ostao je na starom mestu, ali sa novim uređenjem, a iza njega je izgrađena biciklana gde turisti mogu iznajmiti bicikle za obilazak okolnih prirodnih lepota, a meštani parkirati svoje dvotočkaše.

Na ostrvu između vodopada i kapije koja reguliše nivo reke napravljen je mali vodeni park. Nakon skakanja sa lijane, splava, mosta, spuštanja na toboganima i plivanja, mnogi ogladne. Pored bara, u prostranoj rupi dubine oko jedan metar, postavljeni su drveni štandovi za prodaju palačinki, voća i drugih grickalica, a u centru rupe nalazi se kuvar koji svakog dana sprema određeno jelo u kotliću. Ukoliko niste ljubitelji ovakve vrste hrane na otvorenom, tu je elegantniji restoran u koji ne možete ući bos i u kupaćem kostimu. Restoran je granica kompleksa u zapadnom delu.

Odbojkaški teren premešten je pored košarkaškog terena, a razdvajaju ih tribine. Teretana na otvorenom je proširena i povećan je broj sprava za vežbanje. U ovom delu, do kolskog prolaza, postavljeni su štandovi na kojima meštani mogu prodavati svoje domaće proizvode, a iza sportskih terena, u šumi, obezbeđen je prostor za roštiljanje sa određenim pravilima poštovanja prirode. Sa druge strane odbojkaškog terena, iza gustog drvoreda, izgrađen je toalet sa više kabina. U ovom delu nalazi se i parking za goste restorana i osobe sa posebnim potrebama.

Park skulptura je proširen i opremljen novim klupama, rasvetom i šahovskom tablom sa novim skulpturama - figurama. Pored tora napravljen je mini zoološki vrt sa pratećim objektima. Veliki parking smešten je u ovom delu kompleksa, kako bi turisti prolazili kroz zoološki vrt do plaže ili kroz park skulptura do kampa. Nekolicina turista koji su ranije dolazili na plažu, nisu znali da upravo tu postoji tor sa konjima. Postavljanjem parkinga baš u tom delu, ovaj problem neupućenosti će biti rešen, a staza koja vodi do plaže biće zanimljivija.

Desno od mosta nalazi se mirniji deo kompleksa, namenjen kampovanju ili noćenju u bungalovima postavljenim uz samu obalu. U uglu kampa napravljeni su tuševi sa toaletom. Gusta šuma i prostorna organizacija obezbeđuju mir i privatnost kamperima. Pored kampa nalazi se kajak i kanu klub koji je ujedno i granica istočnog dela kompleksa. Ovde je parkiran brodic koji vozi u turistički obilazak reke Karaš.

4.2. Primenjeni materijali, mobilijar i osvetljenje

Izbor materijala za izgradnju, rekonstrukciju i dogradnju objekata napravljen je u skladu sa prostorom na kom se objekti nalaze, kao i njihovom namenom. To su uglavnom prirodni materijali poput drveta i kamena.

U enterijerima je uglavnom zastupljen nameštaj modernog stila, sa određenom dozom skandinavskog ili etno stila u vidu nekih detalja. Dominantne boje su bela, crna, siva i tekstura drveta koja daje toplinu. Materijali koji se javljaju su drvo, kamen, metal, medijapan, koža, štof... Materijalizacija u restoranu projektovana je po propisanim standardima, a to se najviše odnosi na kuhinju i nameštaj koji se nalazi u njoj [2]. Mobilijar u eksterijeru podrazumeva rasvetu, klupe za sedenje, kante za otpatke, žardinjere, držače za bicikle, opremu za dečije igralište i teretanu na otvorenom, štitive za pojedina stabla, rasklopive ležaljke za plažu, suncobrane i mnoge druge elemente koji će obezbediti ugodan boravak u prirodi.

Kada je reč o turističkom kompleksu, tu je zastupljeno nekoliko programa koji zahtevaju različite tretmane kada je osvetljenje u pitanju.

U bungalovima je zastupljeno ambijentalno i radno osvetljenje. Restoran zahteva primenu ozbiljnije rasvete koja se takođe može podeliti na ambijentalno i radno osvetljenje. Obzirom da se kafe bar nalazi na otvorenom prostoru ispod nadstrešnice, preko dana dobija dovoljnu količinu prirodne svetlosti. Kada padne mrak ovaj prostor ima akcentovano osvetljenje, sa pomoćnim radnim osvetljenjem u samom šanku. Što se tiče eksterijera, rasveta se prostire duž čitavog kompleksa. Reflektori su upereni u vodopad i sportske terene, a posebna pažnja posvećena je rasveti u parku skulptura.

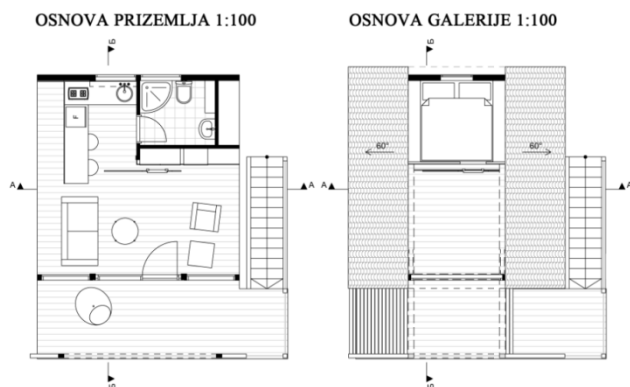
5. ARHITEKTONSKO REŠENJE BUNGALOVA

Spajanjem šatora, sojenice i brvnare i uzimanjem najistaknutijih karakteristika ove tri smeštajne jedinice dobijen je savremen izgled bungalova sa dubokom istorijskom podlogom.

5.1. Funkcionalna organizacija

Celom dužinom južne fasade proteže se terasa, a do nje se dolazi drvenim stepeništem. Natkrivena je drvenim tremom koji delimično propušta sunčeve zrake. U apartman se ulazi sa ove terase, kako bi druga strana ostala zatvorena i iskoristila se za postavljanje kuhinje i kupatila. Ceo zabatni zid na južnoj fasadi je zastakljen kako bi prostor dobio što više prirodne svetlosti i korisnicima pružio otvoren pogled ka reci. Drugi zid ima po jedan otvor u kuhinji i kupatilu zbog ventilacije i još par na galeriji iznad kreveta.

Ulazna prostorija u svom sastavu ima dnevni boravak i kuhinju u levom uglu, dok je kupatilo smešteno desno od kuhinje. Iznad kuhinje i kupatila nalazi se galerija do koje se dolazi preko merdevina iza kojih je napravljen plakar za odlaganje stvari. Na galeriji se nalazi veliki krevet za dve osobe obezbeđen ogradicom, a dvosed u dnevnom boravku se može razvući tako da na njemu mogu spavati još dve osobe. Ceo prostor organizovan je tako da pruži pogled ka reci.

Slika 4. Osnove bungalova

5.2. Predlog uređenja enterijera

U enterijerima je uglavnom zastupljen nameštaj modernog stila, sa određenom dozom skandinavskog ili etno stila u vidu nekih detalja. Dominantne boje su bela, crna, siva i tekstura drveta koja daje toplinu. Materijali koji se javljaju su drvo, kamen, metal, medijapan, koža, štof... Zastupljen je komadni nameštaj, ali i nameštaj po meri (slika 5).

Slika 5. Komadni nameštaj u apartmanu

6. ZAKLJUČAK

Nakon detaljne analize i vremena provedenog u proučavanju plaže Gat u Jasenovu, jasno je zašto je neophodno insistirati na uređenju prostora ovakvog tipa. Činjenica je da prostori poput ovog poseduju veliki potencijal i mogu značajno doprineti okolini i zajednici.

Projekat turističkog kompleksa „Karaš“ u Jasenovu je studentski istraživački rad tipologije koja zahteva mnogobrojne detaljne analize. Na osnovu istraživanja postojećeg stanja, došlo se do niza prednosti i nedostataka koje ova lokacija ima. Uzimajući u obzir činjenicu da su u pitanju nedovoljno poznata lokacija i atraktivna tipologija, potrebno je što pre pokrenuti inicijativu za preuređenje ovog prostora.

Projekat turističkog kompleksa pokušava na najbolji način da odgovori na uslove lokacije, podneblja, društva, korisnika, kao i na sve programske i funkcionalne zadatke. Priloženo rešenje treba da ponudi prikaz ovog prostora, kako bi on mogao da izgleda u budućnosti i da edukuje stanovništvo ovog naselja koje obično nije upućeno u mogućnosti i potencijal reke Karaš.

„Sreća – to je biti sa prirodom, gledati je i s njom govoriti.“ - L. N. Tolstoj

7. LITERATURA

- [1] Bogdan T. Stanojev: Jasenovu, Odbor za proučavanje sela SANU, 1996.
- [2] Ernest, N: Nojfert – arhitektonsko projektovanje, IK Građevinska knjiga, 2012.

Kratka biografija:

Jelena Motorov rođena je u Vršcu 1994. god. Osnovne studije na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti „Arhitektura i urbanizam“ završila je 2017. god. kada je upisala Master studije – usmerenje „Dizajn enterijera“. Master rad odbranila je 2020. god.